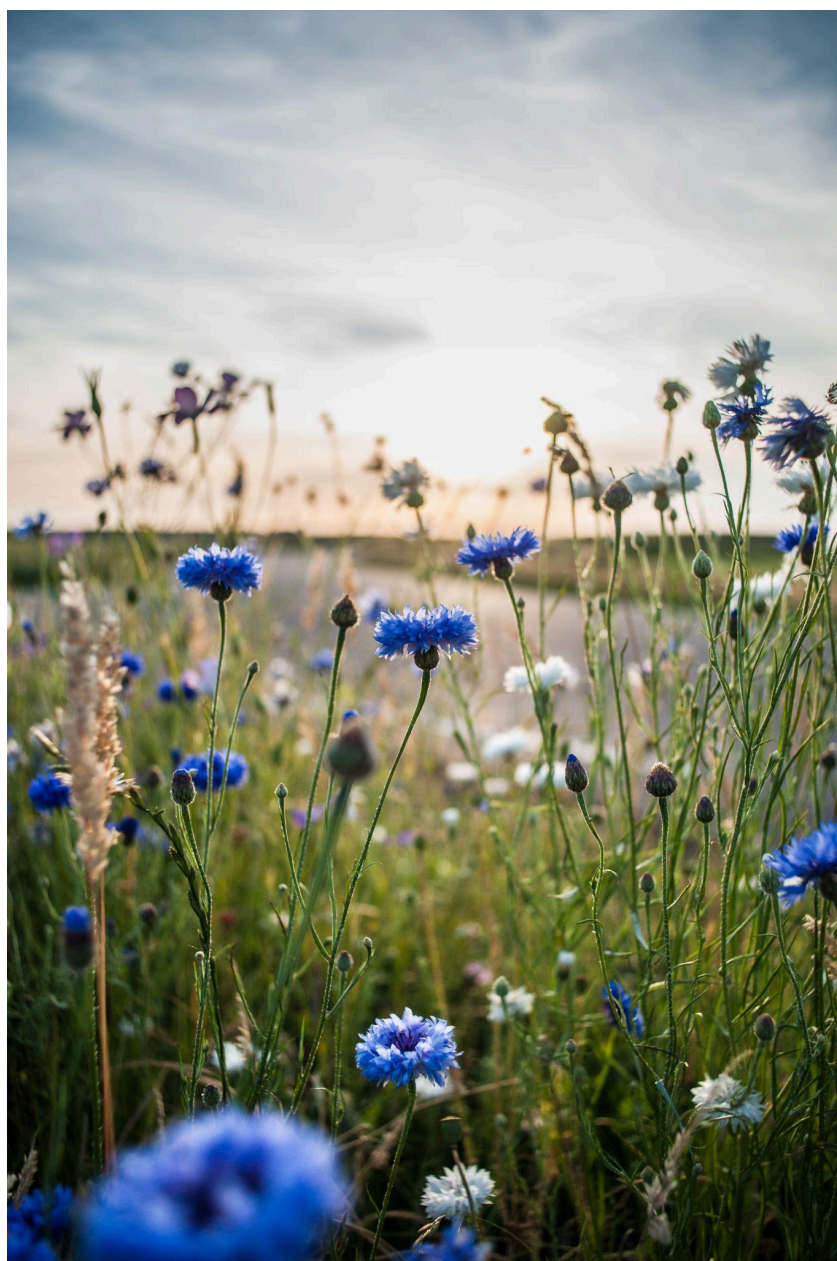

Ett Sverige att tro på

Liberalerna finns till för att varje människa ska ha friheten och möjligheten att forma sitt liv, ta ansvar och förverkliga sina drömmar.

Det krävs av oss som parti att vi, nu liksom tidigare, är beredda att ompröva och tänka nytt för att uppfylla vårt uppdrag. Vi måste visa på lösningar på de centrala samhällsproblem som skapar ofrihet och otrygghet i vår tid. Med beslutsamhet och fokus på rätt saker går det att föra Sverige i en annan och bättre riktning.

Vår vision är att Sverige år 2035 präglas av en värdegemenskap mellan fria människor som bildar sig, beter sig och bryr sig. Det är ett land där varje människa kan bygga sin framtid tack vare en skola som gått tillbaka till grunderna. Ett land där staten är starkare där den i dag är alldeles för svag, samtidigt som den håller sig borta från det som du och jag bättre sköter på egen hand. Ett land som är tryggt genom brottsbekämpning och förebyggande arbete på en helt annan nivå än dagens, en sjukvård och omsorg att lita på och ett starkt försvar för både Sverige och den liberala demokratin i en osäker värld.

1. Sammanfattning

Sverige har löst många av sina gamla problem – men få av sina nya.

Liberalerna finns till för att ge varje människa friheten och möjligheten att forma sitt liv, ta ansvar och förverkliga sina drömmar.

Vårt uppdrag är alltid detsamma, men i takt med att samhället förändras uppstår nya problem som står i vägen för friheten. Därför måste vi hela tiden tänka nytt och finna lösningar på problemen. Liberalernas partiprogram skrevs i en tid när murar revs, länder knöts samman och friheter växte. Denna text skrivs i en tid när otryggheten ökar, internationellt samarbete undergrävs och det råder krig i Europa.

Det här är en liberal omläggning för en ny tid. För nya svar på nya problem. En omläggning som gör ett otydligt parti tydligt, klargör vår unika syn på människan och samhället och visar hur Liberalerna kan ge bättre svar på samhällsproblemen.

Vår socialliberalism är både ett jag och ett vi. Äganderätt och kunskapsskola. Yttrandefrihet och mödravård. Företagare och socialsekreterare. Självförverkligande och samhörighet. Livet, utfallet, får bli olika – men alla ska ha friheten, möjligheten och förmågan att välja sin egen väg.

Liberalerna försvarar friheten. Vi agerar där ofrihet och otrygghet finns och där den enskilda människans möjligheter saknas. Det är hennes frihet och möjligheter i livet som är vår uppgift.

I dag hotas den från olika håll. Vi har ett Sverige som dras isär. Med allt färre av gemensamma värderingar och allt mer parallella världar. Med otrygghet som följer av brottslighet och en allt osäkrare omvärld. Med klimatförändringar som hotar framtiden, en skola som inte lyfter dem som behöver skolan mest och en vård som inte räcker till i hela landet.

LIBERALERNA FÖRBÄTTRAR SAMHÄLLET

Liberalernas arbete sker på den politiska spelplanen. Vi finns till som politiskt parti för att genom allmänna val få så mycket makt som möjligt för att förverkliga våra idéer – ofta genom att göra gemensam sak med andra partier.

Därför har vi ett ansvar att skilja stort från smått och ge begripliga besked i de stora samhällsfrågorna. Att se de problem som medborgarna faktiskt möter, och visa hur liberala idéer pekar på vägar till ett bättre samhälle. Alltför ofta har Liberalerna gett ovidkommande svar på frågor väljarna inte har ställt. När våra svar i de stora frågorna uteblivit har det gjort Sverige svagare och vårt parti kraftlöst. Oförmågan hos vårt parti, liksom hos andra, att fånga upp problem i människors vardag har gett en grogrund för populism och ytterkantpartier.

Genom historien har liberaler arbetat för frihet och möjligheter utifrån sin tids centrala samhällsproblem. Men vi har också haft den viktiga förmågan att ompröva när nya moln tornat upp sig.

I början av förra århundradet saknade kvinnor många friheter på grund av konservativa lagar och traditioner, alkoholismen var utbredd, de sociala klyftorna var enorma, många arbetsplatser var livsfarliga och Sverige var fattigt. Det krävde ett liberalt svar som fick brett stöd hos väljare.

Några årtionden senare hade mycket gjorts men nya hot mot friheten hade också vuxit fram. Nu var det socialdemokratins kollektivistiska lösningar och planer på att lägga näringslivet under statlig eller facklig kontroll, människors maktlöshet gentemot den offentliga sektorn och orimliga marginalskatter som krävde ett liberalt svar. Här stannade inte liberaler kvar i gamla frågor utan omprövade. Så måste vi även göra nu.

EN OMLÄGGNING FÖR VÅR TIDS PROBLEM

I dag har Liberalerna misslyckats med att omorientera sig i en ny tid och bland nya problem. I det läget blir gamla analyser och gamla svar snarare ett hinder.

När människor upplever att det allmänna inte klarar av att leverera det mest grundläggande kan inte vårt svar – som så länge har skett genom åren – ta sin utgångspunkt i om staten är stor eller liten, utan vi ska se till att den fungerar.

Att skolan har valfrihet är inte mycket värt om det inte finns studier, ordentliga läromedel och fokus på kunskap. Liberalernas svar är att det är politikens uppgift att åstadkomma en skola där alla barn oavsett bakgrund får goda kunskaper för att kunna gå ut i livet och ta ansvar. Den omläggning som Liberalerna gjort på skolans område har sin grund i att alla avregleringar inte fungerat. På samma sätt ska vår analys uppdateras på fler områden.

Friheten att ta på sig sin finaste jacka eller gå ensam hem från kvällsbussen är inte mycket värd om man låter bli av rädsla för att bli rånad eller antastad. När medborgarna efterfrågar att politiker garanterar deras trygghet svarar Liberalerna att det är politikens uppgift att med alla nödvändiga och grundlagsenliga medel trycka tillbaka brottsligheten. Utvecklingen kräver att polis, skola och socialtjänst ges verktyg att både stoppa dagens brott och rädda barn från att bli morgondagens brottslingar.

Friheten att kunna leva efter sina egna livsdrömmar stannar bara på papperet för den som får sitt liv begränsat av omgivningens fördomar och intolerans eller den egna gruppens krav på lydnad och underordning. När några vill hålla vissa utestängda från det liberala samhällets friheter och möjligheter svarar Liberalerna att det är politikens uppgift att kompromisslöst arbeta för varje människas lika rätt att bestämma över sin tillvaro. Det som du och jag, själva eller tillsammans, bättre sköter på egen hand ska staten hålla sig borta från. I gengäld ska staten ta ett helt annat ansvar än i dag för att garantera att de liberala värderingar som präglar dagens Sverige finns förankrade i varje bostadsområde och i varje medborgares vardag.

Det går att göra något åt dagens stora problem. Med liberal beslutsamhet och fokus på rätt saker går det att föra Sverige i en ny och bättre riktning.

Vår vision är att Sverige år 2035 är ett land som präglas av en värdegemenskap mellan fria människor som tar ansvar och visar omtanke – som bildar sig, betar sig och bryr sig. År 2035 har tryggheten stärkts genom ett robust försvar och genom brottsbekämpande och förebyggande insatser

på en helt annan nivå än dagens. År 2035 har varje människa – oavsett bakgrund – fler möjligheter att bygga sin egen framtid genom en fungerande kunskapsskola, en ekonomi där det lönar sig mycket bättre att arbeta och ta ansvar och en sjukvård och omsorg som finns när och där den behövs.

Det här är en omläggning för att möjliggöra ett Sverige att tro på.

2. Sveriges problem i en ny tid

Det finns en berättigad oro hos svenska folket för en mörk samhällsutveckling. Till att börja med påverkas Sverige på djupet av de svårigheter som vi delar med vår omvärld. Men vi har också ett antal problem som har uppstått och tillåtits växa fram på hemmaplan.

- Sveriges säkerhetspolitiska läge är det svåraste sedan andra världskrigets slut, och händelseutvecklingen är snabb och oförutsägbar. Starka krafter arbetar för att bryta sönder den regelbaserade världsordningen och underminera internationella organisationer och samarbeten, med de oöverskådliga följderna detta skulle innebära. Sammanhållningen mellan länder och den gemensamma försvarskapaciteten prövas till det yttersta i ett Europa drabbat av ett blodigt erövringskrig. Den internationella handeln blir alltmer ett maktmedel i regimers händer.
- Temperaturen i världen fortsätter att öka – främst för att Kina, Indien och andra stora utsläppare ökar sina utsläpp – och extrema väderfenomen har blivit kraftfullare och skadligare. Det finns stora utmaningar i att få de stora utsläppsländerna att ta sitt ansvar. Sveriges, och Europas, påbörjade resa mot fossilfrihet behöver oförtrutet fortsätta.
- Gängbrottsligheten har bitit sig fast. Allt yngre barn rekryteras till mord och attentat – och socialtjänsten och andra samhällsaktörer har saknat tillräckliga förutsättningar för att kunna gripa in och stoppa utvecklingen. Det är illa nog att det pågår skjutningar och bombdåd i en omfattning som saknar motstycke i Västeuropa – minst lika allvarligt är att vi håller på att vänja oss. De kriminella bygger upp sin makt i näringslivet, välfärden och genom att infiltrera myndigheter. Vid sidan av denna nya gängrelaterade kriminalitet kvarstår också alla andra allvarliga former av våldsbrott såsom mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.
- Det råder en läskris i svensk skola. I dag är var fjärde niondeklassare funktionell analfabet efter genomgången grundskola. Många års avreglering, övertro på digitala verktyg, stökiga klassrum och undervisningsmetoder med bristande förankring i vetenskap gör att elever förnekas en skolgång som ger tillräckliga kunskaper.
- Människor har blivit fattigare. Inflationen som steg kraftigt efter Rysslands överfallskrig mot Ukraina har raderat ut nästan tio års reallöneökningar för svenska hushåll, och även om prisökningarna nu kommit ner på mer normala nivåer är skadan skedd. Effekten på levnadsstandarden märks för alla hushåll och inkomstgapet mellan män och kvinnor ökar.
- Sverige har haft en migration som under en längre tid inte varit i balans med vad samhället kunnat integrera. Vid millennieskiftet fanns en miljon utlandsfödda i Sverige, i dag är antalet mer än det dubbla. För flertalet har det gått bra, fler utlandsfödda än förut deltar på arbetsmarknaden och utrikes födda kvinnor är överrepresenterade i högre studier – men alldeles för många lever i utanförskap i en tillvaro där gängen eller männen styr.

Integrationen påverkas bland annat av att en hög andel har erfarenheter av en förtryckande stat, kommer från samhällen med en annan syn på sekularism och har begränsad eller ingen utbildning.

- Det råder en djup frustration över läget i svensk sjukvård och omsorg. Även om den vård som ges håller hög nivå så brister tillgängligheten, väntetiderna är orimligt långa och de geografiska skillnaderna är oförsvarliga. Många människor med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning får inte den hjälp de behöver. När befolkningen blir allt äldre oroar sig många för att inte få den omsorg man behöver. Äldre med stort behov av hemtjänst får möta många olika personer, vilket minskar tryggheten i vardagen.
- Vår framtida levnadsstandard påverkas negativt när tillväxten halkar efter, skatter och regelverk ger svenska företag otillräckliga förutsättningar och världshandeln stannar av. Den teknikdrivna tillväxten, som kan förbättra människors levnadsstandard och vardag, sker i alltför hög grad någon annanstans än i Europa.
- Det offentliga samtalet fungerar inte. De ökade möjligheterna att sprida ett budskap har paradoxalt nog inte lett till ett mer pluralistiskt samtalsklimat, utan i den digitala miljön är det tvärtom lättare än någonsin att bara ta del av det som bekräftar din egen världsbild eller förstärker fördomar och förutfattade meningar mot andra. Lägg därtill att allt fler avstår från att läsa skriven text och följderna blir en kollektiv och självvald okunskap om varandras livsvillkor. När vi inte längre har en någorlunda gemensam uppfattning om vad som är sant och falskt om hur samhället ser ut, så undergrävs möjligheten till det samtal som demokratin förutsätter.
- Människor börjar på allvar ställa sig frågan om det offentliga lever upp till sitt åtagande. Den höga tilliten till det allmänna är en styrka för vårt samhälle som många andra länder har avundats oss. Men den tilliten – och därmed viljan att betala höga skatter – naggas i kanten när samhällsservicen sviktar, stat och kommun inte ingriper där det skulle behövas, vägarna på landsbygden inte fungerar, polisen inte kommer i tid och tågen inte kommer alls. Genom att problemen tillåtits växa har behoven blivit så stora att de överstiger vad som är möjligt för det gemensamma att åtgärda i efterhand.

Det råder orostid. Problemen Sverige står inför är omfattande och djupgående.

Vi liberaler drivs av beslutsamhet – inte rädsla. Vi tror att framtiden kan bli bättre – inte därför att vi inbillar oss att problem löser sig av sig själva, utan för att Sverige har gått igenom och klarat svåra tider förr. Med en ärlig bild av samhällsproblemen kan vi göra det igen.

3. Mitt, ditt och vårt gemensamma ansvar

EN VÄRDEGEMENSKAP FÖR FRIARE MÄNNISKOR

Det behövs ett kitt i ett liberalt samhälle där var och en bildar sig, betar sig och bryr sig. Vår socialliberalism börjar hos dig och mig. I insikten om att frihet och ansvar hänger ihop. I styrkan i att välja själv, men också i tryggheten som ligger i att både medmänniskor och stat respekterar ens egna val i tillvaron så länge man inte kränker andras frihet.

I Liberalernas Sverige har var och en ett ansvar gentemot sina medmänniskor och som samhällsmedborgare. På samma sätt ska var och en kunna lita på att staten fungerar och att skyddet

finns där när det behövs genom livets olika skeden. För oss är personlig frihet inte detsamma som att egoism ska uppmuntras, att ensam är stark eller staten ska vara så liten som möjligt. Vår liberalism står långt från det tankegods som delar av den amerikanska högern står för. För det finns det andra svenska importörer.

Ditt och mitt ansvar är brett och fångas långtifrån bara i lag eller i förordning. Ett fritt, öppet, jämställt och tolerant samhälle vilar på delade värderingar och ömsesidiga förväntningar. På att vi tillsammans får samhället att fungera. På respekt för medmänniskor och öppenhet för nya intryck. I det stora och i det lilla. Kalla det för samhällskontraktet, eller för det fria samhällets värdegemenskap mellan människor som tar ansvar för sina egna liv, bryr sig om sina medmänniskor och är delaktiga i det gemensamma.

Utan bred uppslutning kring detta kommer vårt öppna, liberala och demokratiska samhälle att förändras till något mycket sämre.

ANSVARET FÖR DET GEMENSAMMA BÖRJAR HOS DIG OCH MIG

Samtalet om vad som skapar ett gott samhälle handlar inte bara om vad som kan åstadkommas med politiska medel. Det måste vara bredare än så, och inkludera den enskilda människans ansvar gentemot både sina medmänniskor och samhället i stort. Denna grundläggande princip behöver även vi liberaler bli bättre på att uttrycka tydligt. Det är dags att lyfta fram vilka liberala värden som vi tillsammans behöver ta ansvar för så att samhällskontraktet fungerar.

Vår utgångspunkt är den enskilda människans självbestämmande. För att det ska vara så stort som möjligt krävs både frihet och förmåga. Frihet från till exempel hinder och regler, men också förmåga att göra bruk av friheten genom till exempel kunskap och ekonomisk trygghet.

De möjligheterna kan begränsas och hotas från olika håll, inte bara från den offentliga makten eller från brottsligheten. Även värderingarna i det omgivande samhället kan skapa ett socialt pris som människor betalar med minskad frihet, oavsett om det handlar om barnet som far illa därför att omgivningen vänder bort blicken, entreprenören som får sina motiv misstänkliggjorda, flickan som blir straffad när hon vill inte vill följa släktens krav eller den som på grund av sin hudfärg, religiösa tro eller sexuella läggning möts av förutfattade meningar. Genom att vi alla bär upp värderingar som frihet, tolerans och jämställdhet blir ett öppet och pluralistiskt samhälle möjligt.

Detta synsätt är grundläggande. Staten kan inte och ska inte försöka lösa allt. Den behövs i många sammanhang, men inte där samhället byggs bäst av var och en av oss genom att vi tar eget ansvar. Ett öppet samhälle formas därmed av det som var och en av oss bidrar med. Oavsett om det gäller grannskapet, företaget, föreningen, församlingen eller något annat så är människors egna insatser enskilt och i civilsamhällets fria gemenskaper en omistlig förutsättning för ett fritt, dynamiskt och spännande samhälle.

EN STAT SOM VÅGAR STÅ UPP FÖR MÄNNISKORS FRIHET

Den liberala staten är inte den neutrala staten. Det offentliga måste försvara de grundläggande värderingar som är nödvändiga för att människor ska kunna leva fria liv.

I andra länder har det allmänna oftare en självklar roll att klargöra och försvara liberala principer. Men i Sverige har vi varit för passiva. Det allmänna får inte tolerera intoleransen – oavsett dess avsändare eller uttryck.

Detta har fått förödande följder för till exempel integrationen, där det allmänna inte har vågat konsekvent stå upp för att det svenska samhället bygger på att det råder demokrati och jämställdhet mellan kvinnor och män, att alla har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett hudfärg, religiös tro eller sexuell läggning, att likhet inför lagen råder, att religionens påbud aldrig trumfar lagboken, att friska vuxna har ansvar för sin egen försörjning och att alla känner medansvar för det gemensamma.

Det går inte att vara likgiltig för vilka värderingar som får ta störst plats i samhället. Den offentliga makten behöver vara betydligt hårdare mot dem som försöker kontrollera, dominera, förstöra och utestänga – och samtidigt lätta på trycket mot dem som tar ansvar, bygger och skapar.

STATEN MÅSTE TA ETT KLIV FRAM FÖR ATT HANTERA DAGENS PROBLEM ...

Vi måste uppdatera vår syn på staten i takt med samhällsutvecklingen. År 2025 är en starkare stat på flera centrala områden inte ett frihetshot utan tvärtom nödvändig för mer frihet.

Under många årtionden har det nästan varit ett självändamål att minska den offentliga maktens räckvidd. Det var en naturlig följd av det socialdemokratiska maktinnehavet under nästan ett halvt sekel, där det offentliga ständigt gavs nya uppgifter och det knappt fanns några gränser för de statliga ambitionerna att styra samhällslivet, ekonomin, kulturen och människors privatliv.

När de borgerliga slutligen fick regeringsmakten år 1976 fanns ett stort och uppdämt behov av att begränsa det offentligas inflytande. Det arbetet har fortsatt. I flera årtionden har liberala och borgerliga regeringar avreglerat och stramat upp det offentligas maktutövning. Det var rätt. Men det är nu tid att konstatera att staten i dag är en annan än på 1970-talet. Den som tror att en stat som rullas tillbaka är svaret på alla nutidens problem som inskränker människors frihet är fast i gårdagens strider. Många av dagens ödesfrågor handlar tvärtom om att staten är för svag för att kunna värna människors frihet och trygghet.

Ett skäl till detta är att det allmännas roll är för uttunnad. Inget problem är för litet för att det inte ska dyka upp krav på att stat, region eller kommun ska ta ansvar. Men om politiken ska göra allt kommer den inte att orka med något. Då blir följden att människor inte vågar lita på att det offentliga klarar de uppgifter som verkligen är nödvändiga. Det fräter på tilliten i samhället när människor inte känner sig säkra på att det mest grundläggande fungerar: att polisen kommer, rälsen håller, vården ges i tid eller skolan förmedlar tillräckliga kunskaper och demokratiska värden.

Men problemet handlar också om det allmännas passivitet. Alltför ofta ryggas staten tillbaka när den verkligen behövs för att försvara människors rätt. Följden blir ett ofriare och otryggare samhälle.

Det offentligas kraft har länge riktats mot fel saker. Nu är det dags att rikta den rätt.

- Staten har varit för svag i arbetet för att bekämpa gängkriminaliteten och rädda barn och unga i riskzonen, eftersom de brottsbekämpande myndigheterna har saknat nödvändiga

redskap och det inte funnits befogenheter för sociala instanser att agera snabbt och tidigt när varningsklockorna ringt.

- Den har varit för passiv i att garantera en skola och sjukvård med kvalitet i hela landet, eftersom administrativa gränser har varit viktigare än följderna i människors vardag.
- Och den har genom sin passivitet i migrations- och integrationspolitiken tillåtit människor att fastna i utanförskap, parallellsamhällen och hedersrelaterat förtryck eftersom det varit för känsligt att tala om problem. Den har inte tagit värderingskampen tillräckligt.

För att säga det rakt på sak: en frånvarande stat är inte detsamma som att människors frihet och möjligheter blir större. Den viktiga frågan är i stället vad, eller vilka, som fyller det lediga utrymmet när statens närvaro saknas.

Staten kan, och ska, stå tillbaka inför fria människors tankar och skapande, starka och trygga familjer, samhällsbyggare som får hjulen att snurra och de goda krafterna i lokalsamhället.

Men där statens frånvaro i stället leder till att organiserad brottslighet och klaner tar makt, att barn tvingas växa upp i förtryck, att skolan förfaller, att välfärden tas över av kriminella och klippare eller att samhällsstrukturerna kontrolleras av fientliga diktaturer – där krymper människors frihet och möjligheterna blir färre. Det kommer vi aldrig att acceptera.

... OCH HÅLLA SIG BORTA FRÅN ANNAT

Av att statens makt ska riktas mot rätt saker följer även att den ska hållas borta från sådant där den inte behövs. Det finns många områden där offentliga resurser prioriteras fel och där det allmännas maktanspråk över människor och företag behöver hållas tillbaka. Likaså måste den liberala vakthållningen mot godtycke och bristande rättssäkerhet ständigt fortsätta.

- En centralbyråkrati har vuxit fram i myndigheter och i välfärdens verksamheter. Det är där, och inte hos kärnverksamheterna, som ekonomiska förstärkningar ofta har hamnat. Misslyckade styrningsreformer har skapat en dokumentationshysteri i välfärdsverksamheter utan att resultaten motiverat kostnaderna. Politiken ska inte efterfråga detta New public management-tänkande.
- Företagares möjligheter att verka och växa hämmas av en snårskog av regler. Samma verksamhet måste rapportera till och granskas av många olika myndigheter. Nödvändiga investeringar för klimatet och teknikomvandlingen försenas av oändliga tillståndprocesser. Allt detta håller tillbaka människors skapande och gör Sverige fattigare.
- Plan- och byggreglerna förvärrar bostadsbristen, driver upp kostnaderna och förlänger resan från idé till färdigt bygge. Byggkostnaderna i Sverige ligger långt över jämförbara länder, och politiken bär en del av skulden. Effekterna syns i hela Sverige, från alla de ungdomar som inte ens har möjlighet att få en hyresrätt på grund av de långa kötiderna till de landsbygdsbor som hindras i sina idéer trots att det är långt till närmaste granne.

TILLBAKA TILL RÖTTERNA

För oss liberaler betyder detta synsätt att vi går tillbaka till våra rötter. Vi ställer på nytt frågan om samhällets problem bäst löses med politiska medel. Där svaret är ja ska staten ta ett kliv fram. Där svaret är nej ska den tvärtom hållas tillbaka. Verkligheten är inte så enkel att partier till höger alltid bara sänker skatter och avreglerar medan partier till vänster bara gör motsatsen. Genom historien

har liberaler brutit ny mark genom att slå fast att hot mot människors frihet ibland gör att mer, inte mindre, behöver lösas genom politiskt fattade beslut.

Därför tog liberaler tidigt ställning för arbetarskydd för att ingripa mot livsfarliga arbetsmiljöer. Vi gick i täten för jämställdhetsreformer som förskola och pappamånader, eftersom kvinnors möjligheter att kombinera jobb och föräldraskap annars begränsades på grund av tvingande könsnormer. Långt före andra partier var det vi liberaler som tog ställning för en aktiv miljöpolitik därför att utsläppen förstörde människors levnadsvillkor. På samma sätt som vi dessförinnan tog striden för allmän skolplikt så att även fattigas barn fick kunskaper för livet.

Det här är exempel där vi liberaler har använt regleringar (om arbetsmiljö), offentliga utgifter (för att bekosta förskolor), förbud (mot utsläpp) och plikt (att gå i skola) för att människor ska få bättre möjlighet att leva fria och självständiga liv. Om politisk passivitet skapar frihetsförluster som blir oacceptabla behöver liberal politik kliva fram.

4. Liberalism med markkontakt

Liberalerna finns till för att åstadkomma resultat som gör samhället bättre. Våra grundvärderingar hämtar vi från vår ideologi och vårt uppdrag kommer från väljarna. Därför är vår roll i politiken att på liberal grund åstadkomma lösningar på de problem och frihetskinder som människor möter. Runt om i landet arbetar tusentals organiserade liberaler för att åstadkomma liberal samhällsförändring, steg för steg, i sin kommun, sin region eller i Sverige, Europa och världen. På så sätt vinner vi väljarnas förtroende för att förändra samhället.

För att leva upp till detta behöver vårt arbete svara upp mot det förtroende som väljarna ger oss. Vårt arbete ska vara förankrat i de upplevelser som människor möter i sin vardag och de frågor de ställer sig om sin omvärld. Vi ska utgå från verkligheten som den är, fånga upp de samhällsproblem som försvårar för människor och erbjuda svar grundade i de liberala värderingar som ger riktningen i valet av lösningar som ger resultat.

När vi är som bäst är det så vi arbetar. Men ibland har vi i stället av rädsla för kritik eller att bli pådyvlade motiv som vi inte står bakom undvikit att beskriva verkligheten som den är och agera därefter, eller avstått från att fortsätta driva berättigade förslag som vi lagt fram med utgångspunkt i verklighetens problem. Då vi i stället gått före och varit uthålliga i arbetet med att ta oss an de stora samhällsuppgifterna har vi varit en stark kraft för förändring.

Tidvis har vi låtit våra principiella och teoretiska resonemang förblinda oss för de effekter som politiken fått i praktiken. Och det parti som stirrar sig blint på principer missar verklighetens gråskalor. Det har skett när vi tidigare godtagit oreglerade privata vinstintressen i skolväsendet, inte gett polisen nödvändiga verktyg i kampen mot gängkriminaliteten eller försvarat ohållbara invandringsregler. Det betyder inte att entreprenörskap, integritet eller öppenhet mot omvärlden är dåliga värden – men reformer måste alltid utvärderas efter de effekter de får på riktigt, inte i teorin.

Vårt förhållningssätt ska förena både idéer och resultat, såväl ideologiska principer som pragmatism. Den liberala rörelsen har vuxit sig stark i tider och på platser där den har behärskat

dessa insikter. Det är genom att beskriva verkligheten så att människor känner igen sig och sedan utifrån vår liberala grundsyn erbjuda relevanta svar på samhällsproblemen som vi levererar resultat och bygger en bred, folkligt förankrad liberalism. Detta arbete kräver markkontakt. Det behöver sägas i klartext att vi alltför ofta varit för dåliga på det. Det är dags att ändra på den saken.

Vår kunskapsbaserade liberalism måste utgå från världen som den är – inte som vi skulle vilja att den vore. Vi ska se på problem utan skyggglappar eller önsketänkande, men också utan svartmålning. Vid de tillfällen där vi däremot har undvikit att ta tag i frågor för att det uppfattats som känsligt att göra det har problemen funnits kvar och ofta blivit värre. Att även andra än vi har skäl till en sådan självrannsakan gör inte att vi liberaler går fria från ansvar.

Tvärtom är vårt uttalade ansvar bredare än det hos våra konkurrenter. Liberalismen ser till varje enskild människas frihet och möjligheter. Vi är inte låsta vid enskilda särintressen eller grupperingar. Därför förpliktigar det att vara den organiserade liberalismen i Sverige. Och därför behöver vi återigen se till att vår rörelse kan växa och få fler människors förtroende genom att åstadkomma verklig förändring.

5. Vår vision: Ett Sverige att tro på

När det svenska samhället visat sig från sin sämsta sida har man blundat för problemen eftersom det varit för jobbigt eller känsligt. Men när vi tillsammans visat oss från vår allra bästa sida har vi hållit blicken på de stora problemen och vågat göra något åt dem. Receptet har varit klarspråk, beslutsamhet och tilltro till människans förmåga.

Liberalerna tror att Sverige om tio år kan vara ett bättre land. Inte perfekt – det blir samhället aldrig. Men genom att berätta om vår vision för Sverige år 2035 vill vi visa hur liberala synsätt kan leda till ett annat och bättre samhälle.

ÉN NY VÄRDEGEMENSKAP – BILDA DIG, BETE DIG, BRY DIG

Vårt Sverige bygger på ett samhällskontrakt mellan fria människor som tar ansvar, bryr sig om andra och är delaktiga i det gemensamma. Din frihet att ta ansvar över din egen tillvaro ska vara så stor som möjligt. Det som vi, enskilt eller via civilsamhället, bättre sköter på egen hand ska staten hålla sig borta från. I gengäld ska staten ta ett helt annat ansvar än i dag för att garantera att de liberala värderingar som präglar dagens Sverige finns förankrade i varje bostadsområde och i varje medborgares vardag.

I vårt Sverige år 2035 råder det en bred samsyn om vilket ansvar du har och vad du kan förvänta dig av det allmänna. Både individer och det offentliga engagerar sig för att försvara och föra vidare de grundvärden – såsom demokrati, strävsamhet, jämställdhet, laglydighet, tolerans och hederlighet – som ett fritt samhälle vilar på. Staten är mycket kraftfullare där den behövs – och håller sig borta från det som du och jag klarar själva.

I vårt Sverige år 2035 har vi återfått en gemensam respekt för fakta och uppnått ett offentligt samtal med pluralism och gemensamma referensramar. En del av detta är ett skolväsende byggt på kunskap och rationalitet, ett annat är bättre ekonomiska villkor för nyhetsjournalistik och brett tillgängliga public service-medier med stark närvaro i hela landet.

I vårt Sverige år 2035 har jämställdheten ökat och kvinnor och män har samma makt att forma sina liv och påverka samhället. Då har Sverige visat världen att ett jämställt samhälle skapar ökad tillväxt, bättre hälsa, mer innovation och ett starkare demokratiskt samhälle.

I vårt Sverige år 2035 fungerar integrationen mycket bättre, eftersom det blivit tydligt för den som invandrar vilka förväntningar och krav som följer med att bygga sin framtid här. Samhället gör betydande insatser för att möjliggöra integrationen och arbetet mot intolerans och fördomar är uthålligt. Det viktiga är inte vilka högtider du firar, utan att du fullt ut vill bli en del av ditt nya hemland, sluter upp bakom dess grundvärderingar och är med och bidrar som samhällsmedborgare. För dig som gör det ska Sverige vara ett öppet land. Men för den som medvetet missbrukar Sveriges öppenhet finns ingen plats.

TRYGGHET FRÅN DAGENS OCH MORGONDAGENS HOT

Få saker är så förödande som när människors tillvaro slås sönder av grova brott och samhällets krafter inte kan bjuda tillräckligt skydd. Vi ska göra allt det som krävs för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten – och allt det som krävs för att den inte ska få chans att växa fram på nytt. Likaså måste arbetet mot all annan allvarlig brottslighet som hotar människors frihet, däribland mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, fortsätta med full kraft.

I vårt Sverige 2035 har alla nödvändiga och grundlagsenliga brottsbekämpande medel använts av lagstiftare, myndigheter och andra samhällsaktörer för att trycka tillbaka de kriminella gängen. Nyrekryteringen har minskat genom en helt ny omfattning på förebyggande och tidiga insatser för att rädda barn i riskzonen.

För att genomföra den nödvändiga klimatomställningen krävs åtgärder som är dubbelt hållbara. De ska effektivt bidra till ett klimatmässigt hållbart samhälle, och de ska vara demokratiskt hållbara över tid genom att vara legitima hos allmänheten. Åtgärder som uppfattas bara jävlas med folk göder motstånd mot omställningen i sig. När det nu finns en kraftfull klimatpolitik på EU-nivå behövs därför åtgärder för att underlätta för företag och hushåll i omställningen. En av flera nyckelfaktorer är en energiförsörjning som på både kort och lång sikt säkrar behovet av mycket, prisvärd och fossilfri el.

I vårt Sverige år 2035 fortsätter vi resan i snabb takt mot ett fossilfritt samhälle. Vi fördjupar samarbetet i Europa och använder det för att driva på för andra länders utsläppsminskningar. Som föregångsland visar Sverige att ett rätt utformat klimatarbete inte sker på bekostnad av den ekonomiska tillväxten utan tvärtom stärker företagens konkurrenskraft. Företag och hushåll har tack vare såväl offentliga som privata investeringar i forskning och utveckling goda villkor i omställningen. Som familj är det lätt att byta till elbil och värma huset på ett miljövänligt sätt. Stora mängder ny el från fossilfria kraftslag som vind och kärnkraft möjliggör elektrifiering. Det svenska samhället har förberett och anpassat sig betydligt bättre för de risker som följer på klimatförändringarna.

Sverige ska genom sin inrikes-, EU-, och bistånds- och utrikespolitik bidra till säkerhet i en osäker omvärld, och stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter i en tid när demokratin och fria val är på global tillbakagång och internationella samarbeten ifrågasätts. När auktoritära makter som Kina vill utöka sina maktsfärer gör de det bland annat genom att utmåla icke-demokratiska system som

starka och ekonomiskt framgångsrika i kontrast mot ett svagt och splittrat Europa på efterkälken. Den demokratiska världens möjlighet att fungera som förebild globalt hänger därför samman med vår samarbetsförmåga, vår ekonomiska utvecklingskraft och vår förmåga att stå emot yttre hot. I denna nya tid blir de säkerhetspolitiska aspekterna av vårt EU-medlemskap än mer avgörande.

I vårt Sverige år 2035 har vi kraftfullt stärkt Sveriges totalförsvar och därmed också bidragit till Natos gemensamma försvar. Vi deltar aktivt i hela EU-samarbetet, sitter med vid alla mötesbord och har sedan länge infört euron. Vi driver på för ett EU som är starkt på de områden där det behövs gemensamma beslut och som inte lägger sig i det som hanteras bättre nationellt eller lokalt. Sverige agerar för att Europa tar större plats i världspolitiken – med ett minskat beroende av USA och en mer kraftfull hållning mot diktaturer som vill oss illa.

DU SKA HA FLER MÖJLIGHETER ATT BYGGA DIN FRAMTID

Vi kommer alltid att sätta skolan främst, därför att inget är bättre för att alla ska ha jämlika chanser i livet. Det finns inte heller något bättre vaccin mot faktaförnekelse och konspirationsteorier. Kunskap är också nyckeln till vårt lands ekonomiska välbefinnande. Den enskilt viktigaste faktorn för att vi ska bli ett rikare land är att kunskaps- och forskningsnationen Sverige står stark.

I vårt Sverige år 2035 har skolan återgått till grunderna. De orimliga skillnaderna i kvalitet utjämnas genom statligt huvudansvar och återreglering av skolan. Den nya analfabetismen i Sverige har motats tillbaka på samma sätt som man en gång i tiden utrotade den gamla. Lärare får den respekt de förtjänar. Svensk skola och kunskap står i samhällets mitt och leder till bildning och samhörighet.

I Liberalernas Sverige ska du kunna lyckas. Genom jobb och strävsamhet ska du kunna bygga en bättre framtid för dig själv och dina närmaste. För oss är det en viktig del i samhällskontraktet att du kan känna att ditt ansvarstagande och din ansträngning ger mer tillbaka i plånboken – för både män och kvinnor. Och byggregler och hyressättning ska underlätta – inte hindra – att fler bostäder byggs och fler kan hitta de bostäder de behöver i livets alla skeden.

I vårt Sverige år 2035 lönar det sig mycket bättre att arbeta. Ansträngning, utbildning, ansvar för medmänniskor och gröna val belönas och uppvärderas av samhället. Företagens konkurrenskraft har stärkts genom mer ändamålsenliga regler och skatter. Migrationen till vårt land av högkvalificerad arbetskraft har ökat och utgör en större del av den totala invandringen, och Sverige är en globalt attraktiv miljö för forskning och utveckling där kunskapens gränser flyttas framåt och nya upptäckter kommer till nytta. Den som uppfinner, driver företag eller öppnar en ny fabrik möts av tacksamhet – inte av ändlösa regleringar.

Ett fritt liv förutsätter trygghet och hälsa. Sjukvård och omsorg måste finnas där när du behöver den, där du behöver den. Den ojämna tillgången till vård och de långa väntetiderna skapar orättvisor som aldrig får accepteras. Och i ett liberalt samhälle där alla så långt som möjligt ska kunna bestämma över sin tillvaro måste stödet alltid finnas till den som behöver det på grund av funktionsnedsättning.

I vårt Sverige år 2035 har de stora skillnaderna i vården och omsorgen utjämnats mellan olika delar av Sverige. Skattepengarna går till kärnverksamheten och används effektivt. Psykisk hälsa tas på

lika stort allvar som fysisk hälsa, och barn och unga får stöd i tid. Alla invånare vet vilken läkare de kan vända sig till när de behöver vård, och orimliga väntetider hör till historien. Varje människa har makten över sitt liv även om hon har en funktionsnedsättning. Äldreomsorgen präglas av valfrihet, kvalitet och värdighet och det är en självklarhet att vi alla livet ut bemöts som individer med olika preferenser.

6. Till ett hoppfullhetens Sverige

Vi har i vårt land en väldig potential att åstadkomma något riktigt bra. Problemen vi står inför är stora, men våra tillgångar är än större: människor med drömmar, förmåga och beslutsamhet. Det går att förändra Sverige till det bättre. Till ett hoppfullare Sverige. Ett Sverige att tro på.

Fördjupning 1: Sveriges problem i en ny tid

Inledning

Sverige har löst många av sina gamla problem – men få av sina nya. Det manar till allvar men också hoppfullhet. Vi liberaler vet att svåra samhällsproblem kan hanteras och att Sverige har gjort det förut, men också att människor är trötta på att inte tillräckligt görs.

I denna text beskriver vi några av vårt lands allra största samhällsutmaningar. Det är inte på långa vägar en heltäckande bild – det finns mycket mer att både glädjas åt och oroas för. Men en del utmaningar är centrala därför att de definierar förutsättningarna för att ta sig an så många andra samhällsproblem.

Vi sammanfattar dem under tre teman:

- Sverige behöver bli tryggare och mer robust i en osäker tid
- En bättre framtid kräver mer av oss själva
- Vi behöver ta mer ansvar tillsammans för samhällskontraktet i ett fritt samhälle

Sverige behöver bli tryggare och mer robust i en osäker tid

OFREDSTID OCH YTTRE HOT

Sveriges säkerhetspolitiska läge är det sämsta sedan andra världskrigets slut, och händelseutvecklingen är snabb och oförutsägbar. Rysslands invasionskrig mot Ukraina är det tydligaste uttrycket för att den regelbaserade världsordningen angrips i grunden. I decennier förlitade sig Sverige på att alla länder respekterar en ordning där varje lands suveränitet respekteras, där varje land fritt avgör sitt eget öde och där gränser aldrig ändras med militärt våld. Nu bygger makthungliga diktaturer som Kina, Ryssland och Iran upp sitt globala inflytande och hotar Sverige och andra demokratier. Sammanhållningen mellan länder och den gemensamma försvarskapaciteten prövas till det yttersta i ett Europa vars säkerhet har byggt på de strukturer och internationella samarbeten som starka krafter vill bryta ner, med effekter som i dag inte går att överblicka.

Det allvarliga yttre säkerhetsläget påverkar Sverige på alla samhällsområden, inte bara militärt. De globala handelsflödena, som vårt välstånd är beroende av, blir i allt högre utsträckning ett maktmedel för stater. Hybridattacker mot svenska företag och offentliga institutioner har blivit vardag.

Redan nu utsätts landet även för påverkansoperationer från aktörer som ser en fiende i den fria, sekulära och demokratiska samhällsmodellen som är vår. Fientligt inställda länder destabiliserar Sverige och andra demokratier genom att elda på konflikter, använda nätets trollkrigare eller sprida riktad propaganda som exempelvis LVU-kampanjen. Den liberala demokratins jämställdhet och respekt för hbtqi-personer används av bland annat Ryssland för att visa på västvärldens dekadens. Diktaturer i Mellanöstern använder pengar och makt för att sprida islamism eller rekrytera svenska gängbrottslingar. Konflikter i andra länder får återverkningar på svenska gator och torg.

När skolor, hamnar, järnvägar, moskéer och det digitala samhällets informationsflöden kan påverkas av aktörer som vill den svenska demokratin illa blir vårt land sårbart. Vårt samhälle har inte tillräckligt anpassat sig till att de som vill skada det öppna svenska samhället utnyttjar vår öppenhet.

KRIMINALITET OCH INRE HOT

Sverige har blivit otrött. Vi är fast i ett utnöttningskrig mot den organiserade brottsligheten. Förut gick det att säga att våldet bara förekom i uppgörelser mellan kriminella. Sedan att det mest var ett problem för storstädernas utsatta områden. Men våldet i form av skjutningar och bombdåd har tagit sig till en nivå som inte har motsvarighet i andra länder i Västeuropa.

Vid sidan av denna nya gängrelaterade kriminalitet kvarstår också alla andra allvarliga former av brottslighet. Femton kvinnor per år mördas i snitt av sin nuvarande eller tidigare partner. Barn utsätts för våld och övergrepp av de vuxna som skulle ha varit deras trygghet. Bakom den byråkratiska termen vardagsbrottslighet döljs en verklighet där många får sin tillvaro förstörd.

Ovanpå det lidande som detta skapar för de utsatta leder det också till något annat som är lika allvarligt: vi håller på att vänja oss vid att det är så här det ska vara. Det får vi aldrig göra.

Hårt sammansvetsade grupper som mc-gäng har fått konkurrens av rivaliserande, ständigt skiftande nätverk av kriminella. Barn och unga utan trygga familjer rekryteras i allt lägre åldrar, ofta på digitala arenor, till allt grövre brott. När tron på en vanlig vuxentillvaro saknas lockar adrenalinkickar, status och snabba pengar desto mer. Sverige har blivit det land i Europa som har flest dödsskjutningar och bombdåd.

I de mest utsatta bostadsområdena är de kriminella grupperingarna maktfaktorer att räkna med i vardagen, men gängens maktkamp tar sig uttryck i grova våldsbrott i städer och samhällen över hela Sverige. Gängen är systemhotande genom att de infiltrerar samhällets bärande strukturer som rättsväsende, myndigheter, kommunala förvaltningar och företag.

Hoten mot det fria och trygga samhället kommer även från extremistiska och antidemokratiska grupper. Upplopp, mötesstörningar, hat och hot används för att trakassera meningsmotståndare och

skrämma till tystnad. Utsattheten är större för den som på olika sätt tillhör en minoritet. Rasismen och inte minst antisemitismen har blivit öppnare och mer ogenerad.

I extremvänstern och extremhögern liksom bland islamister finns det de som inte drar sig för våld, och på nätet kan vem som helst hitta miljöer att snabbt radikaliseras. Terrorhotet mot Sverige har höjts och har koppling till både inhemska och utländska aktörer.

TUNNARE PLÅNBOK I EN OSÄKER TID

Människor har blivit fattigare. Den kraftiga inflationen efter Rysslands angrepp mot Ukraina och de påföljande sanktionerna gjorde att svenska löntagare, som haft i princip oavbrutet stigande reallöner i trettio års tid, på kort tid fick se cirka tio års reallöneökningar gå upp i rök. Inflationen har påverkat levnadsstandarden för både den som jobbar och den som gått i pension. Även om reallönerna på nytt har börjat öka efter att inflationen gått ner till mer normala nivåer kommer det att ta tid att komma tillbaka till samma levnadsstandard. Effekten i vardagen är att de ekonomiska marginalerna har krympt. En oförutsedd utgift blir för fler hushåll ett stort bekymmer.

Sverige har en kluven arbetsmarknad. För den som har vuxit upp i Sverige, talar bra svenska och har klarat gymnasieskolan är arbetslösheten mycket låg, men varannan arbetslös är idag utrikes född. Detta i kombination med låg utbildning, dåliga svenskkunskaper, segregerade boenden och ett bidragssystem där det lönar sig för dåligt att ta ett jobb gör att det i vissa bostadsområden är undantag och inte regel att barn ser sina föräldrar gå till jobbet.

I allt högre grad påverkas privatekonomin av omvärlden. Vi lever i en tid där din ränta på bolånen avgörs av energibeslut som andra länder fattar, där ditt sparande påverkas av en global aktiemarknad och där priset på ost kan ändras av Rysslands aggressionskrig. Dessutom är svenska hushålls köpkraft sårbar för den svajiga kronkursen. När omvärldsläget slår direkt mot människors plånböcker är det svårt att styra den egna privatekonomiska situationen genom ansvarsfulla beslut. Därför, men också för att det är rätt i sak att den som tar ett stort eget ansvar också får behålla mer, behöver politiken bli bättre på att undanröja de många hinder för sparande och strävsamhet som fortfarande finns.

En bättre framtid kräver mer av oss själva

SKOLA OCH BILDNING

Det allra viktigaste för att utjämna människors framtidschanser är en riktigt bra skola. Svensk skola var en gång i tiden världens bästa – så är det inte längre. Vi har i dag en skola där var fjärde elev inte kan läsa eller räkna ordentligt och där stök, hot och våld har blivit vardag. Lärare har svåra förutsättningar i sitt arbete och arbetsmiljön har försämrats.

Anledningarna går flera decennier tillbaka. Liberalerna har påbörjat återregleringen av skolan – men mycket återstår.

När skolan gjordes kommunal förändrades styrningen från centraliserad till decentraliserad. Tydliga statliga regler om vad en skola skulle vara byttes mot en vag målstyrning som gav utrymme att sänka ambitionerna. I den miljön, där nästan alla statliga regler hade tagits bort, kom friskolereformen till. Det var en reform med goda avsikter, men den totala avreglering som friskolereformen i kombination med kommunalisering lett till har inte varit bra för skolan.

Den svenska skolan har blivit en experimentverkstad och den klassiska lärarrollen har trängts tillbaka till förmån för ett lärarideal som mer fungerar som coach. Det har försämrat lärarnas arbetsmiljö. Den ogenomtänkta digitaliseringen som svept över skolan är ett annat exempel på hur ovetenskapliga pedagogiska metoder införs – trots att forskningen är tydlig med att barn lär sig bäst att räkna, skriva och läsa med riktiga böcker, penna och papper. Många lärare utsätts för påtryckningar från föräldrar som ser skolan som enbart en serviceinrättning.

Enligt internationella mätningar är Sverige ett av de länder i Europa med sämst ordning och studiero i klassrummet. De senaste tio åren har anmälningarna om hot och våld i skolan ökat med 150 procent och våldet kryper allt längre ner i åldrarna.

För ett samhälle där informationsflödet sker på ett sätt där det blir allt enklare att välja och välja bort fakta har skolan blivit den sista lägerelden – men den brinner allt svagare. Vad barnen lär sig i skolan idag har till stor del att göra med vilken kommun de bor i, eller vilken friskola de valt. Denna fragmentering försvårar också sammanhållningen i samhället. Att svenskar i så hög grad litar på samhället och varandra är inget gudagivet – grunden för detta läggs i skolan.

Skolans roll behöver återupprättas. Det finns ingen annan institution som kan kompensera ojämna livschanser, förebygga kriminalitet och ge frihet att forma sitt eget liv som en kunskapsskola. Och att lära sig och bilda sig är en förutsättning för fria människor i ett fritt samhälle.

KLIMATET

Klimatfrågan befinner sig i en brytningstid. Å ena sidan fortsätter de globala koldioxidutsläppen att öka och klimatförändringarnas effekter börjar märkas på allvar, även i Sverige där vintern har blivit kortare eller helt försvunnit. Skred och översvämningar blir allt skadligare och den biologiska mångfalden hotas. Många länder med stora utsläpp, såsom Kina, Indien och USA, har oroväckande låga ambitionsnivåer i att ställa om från det fossila.

Å andra sidan går den tekniska utvecklingen fort framåt och fossilfri teknik introduceras i allt snabbare takt. Det är bra för klimatet samtidigt som nya affärsmöjligheter skapas. Genom EU:s klimatpaket finns nu ett ramverk som effektivt driver på klimatomställningen på hela vår kontinent.

I och med detta förändras politikens roll. En central uppgift är att se till att klimatomställningen görs på ett sätt som har brett stöd. Det kan inte bara vara den teknikintresserade eller den som har det gott ställt som står bakom de förändringar som görs.

Klimatpolitiken måste alltså vara dubbelt hållbar. Den ska dels effektivt driva på övergången till ett fossilfritt samhälle, dels vara folkligt förankrad. Om den leder till försämringar som människor inte accepterar kommer de att säga stopp.

De flesta svenskar ser att utsläppen måste minska och vill själva vara en del av lösningen. Men få vill att det sker genom att bli fattigare eller genom symbolpolitik. Tidigare politiska åtgärder som saknat folkligt stöd har gjort att tålmodet är begränsat.

Därför hänger klimatpolitiken nära ihop med ekonomin. Nedväxt och sänkt levnadsstandard är ingen lösning. Erfarenheten visar tvärtom att det är växande ekonomier som snabbast kan minska sina utsläpp, vilket Sverige är ett bra exempel på. Med ökat välstånd kan vi snabbare införa de fossilfria lösningar som är nödvändiga, och när människor ser att klimatomställningen sker på ett sätt som fungerar för deras egen plånbok kommer fler att vilja delta.

Sverige har goda förutsättningar att klara omställningen. Andra länder har skäl att avundas vår industrihistoria, högutbildade befolkning och fossilfria elproduktion.

Klimatomställningen är omöjlig utan innovativa företag som skapar och nyttjar framtidens gröna teknik. Men den är lika omöjlig utan en stat som backar upp. Det offentliga behöver skapa strukturer som möjliggör forskning, utveckling och investeringar genom offentligt och privat kapital. På samma sätt som när järnvägsnätet byggdes ut eller landet elektrifierades har det allmänna en nödvändig roll i att medverka i övergången till ett helt fossilfritt energisystem.

Politiken kan också spela en roll genom att underlätta genomslaget för fossilfria lösningar. Men här är staten i dag tvärtom en del av problemet, med orimligt komplicerade regelverk och tillstånds- och prövningsprocesser som kan ta många år. Den tiden har vi aldrig haft, och nu är det allt mer bråttom ifall vi ska klara klimatomställningen till rimliga följder.

Europa har klivit fram som en kontinent som prioriterar klimatet med ett världsunikt regelverk för att nå nollutsläpp. Det är dock inte mycket värt om inte också USA, Kina, Indien, Ryssland och andra stora utsläppare sänker sina utsläpp. Ansvar för klimatomställningen måste bäras av alla. Det finns en myt om att det bara är rika länder som släpper ut. Tvärtom så är Kinas utsläpp per capita högre än Europas, och fortsätter att öka. Även Indiens utsläpp ökar i snabb takt.

Skyddet av den biologiska mångfalden och ekosystemen är en förutsättning för att hantera klimatförändringarnas effekter och vår framtida livsmedelsproduktion. Det gäller globalt och i Sverige. Läget i Östersjön är speciellt akut.

Sverige ska fortsätta vara ett föregångsland men också driva på för att öka trycket mot de stora utsläpparländerna. Det kräver ett Sverige som fortsätter vara aktivt på den globala arenan och ser alla utsläpp som lika skadliga.

TILLVÄXT OCH TEKNIKOMVANDLING

Vår höga levnadsstandard bygger på de välståndsbildande krafterna i företagen. På många sätt har Sverige goda förutsättningar. Vi har ett diversifierat näringsliv med många kunskapsintensiva och globalt framgångsrika företag, jämfört med andra länder har vi hög utbildningsnivå och vi har en väl utbyggd digital infrastruktur.

Även de välskötta offentliga finanserna och den låga statsskulden möjliggör stabila villkor för företag. Genom liberal och borgerlig politik har skattetrycket sänkts med åtta procentenheter från

tidigare toppnivåer. Men fortfarande är svenska skatter klart högre än snittet i jämförbara länder, och marginalsatserna är bland västvärldens högsta. Det gör det mindre lönsamt att utbilda sig och ta stort ansvar, och det blir svårare för svenska företag att rekrytera toppkrafter hit från andra länder.

Tack vare Sveriges EU-medlemskap har svenska företag fritt tillträde till den inre marknaden. Nästan 60 procent av varuhandeln i Sverige sker i utbyte med övriga EU, vilket skapar jobb och välbefinnande här hemma. Samtidigt fungerar den inre marknaden inte lika effektivt för digitala affärer eller för tjänster. Svenska företag är utsatta för den valutarisk som det innebär att Sverige saknar euron, och det internationaliserade svenska näringslivet är också särskilt sårbart för protektionism som får utvecklingen för världshandeln att stanna av.

USA springer långt före Sverige och EU som helhet när det gäller utvecklingen av både bruttonationalprodukten och produktiviteten i ekonomin, alltså hur mycket värde som skapas per arbetad timme. Svenska företag och företagare tyngs av många överregleringar och rapporteringskrav som både EU och svenska politiker bär ansvaret för. Skatteregler, långsamma tillståndsprövarier och brist på utbildad personal är andra saker som håller tillbaka företagande och investeringar i Sverige.

Det svenska näringslivets tillväxtkraft – och därmed vårt framtida välbefinnande – påverkas också av att EU är långsamt med att ta vara på den snabba teknikomvandlingen inom olika fält. Det är inte i Europa som de riktigt stora tekniska genombrotten görs eller omsätts i kommersiella produkter – USA och Kina ligger långt före.

Självklart finns det potentiella risker med ny teknik. Felaktigt använda kan tekniska innovationer innebära faror som ibland påverkar hela mänskligheten. Men den nödvändiga vaksamheten nås bäst genom att vara kunnigast, mest nyfiken och mest uppfinningsrik. Då kan vi ta vara på möjligheterna samtidigt som vi förebygger risker.

Vi behöver ta mer ansvar tillsammans för samhällskontraktet i ett fritt samhälle

INTEGRATION

Integration handlar inte bara om att skaffa sig försörjning och lära sig språket, utan därtill om att rota sig i sitt nya hemland, fullt ut känna sig delaktig i det svenska samhället och stå bakom de grundvärden som det bygger på: demokrati, jämställdhet och individens rätt att bestämma över sitt liv. Det är bara den enskilda människan själv som kan göra det ställningstagandet, och många som invandrat till Sverige har gjort just detta. De ska inte lastas för att integrationen har gått sämre för andra.

Att dagens problem är så stora vill en del förklara med att invandringen fram till 1970-talet mest bestod av arbetskraftsinvandring medan asylinvandringen sedan dominerade under lång tid. Det är en alltför kraftig förenkling. Det finns många tidigare perioder av flyktingmottagande där integrationen gick snabbare, till exempel mottagandet från latinamerikanska diktaturer och även

från Jugoslavienkrigen. Det finns också arbetskraftsinvandrare som i praktiken fastnat i ett skuggsamhälle.

Det som särskiljer dagens situation är att den samlade invandringen har varit mycket stor under kort tid. Antalet utlandsfödda har ökat från en miljon vid millennieskiftet till mer än det dubbla. Många som kommit som flyktingar under denna period har sitt ursprung i länder med helt andra samhällsstrukturer än Sveriges, många hade mycket låg eller ingen utbildning och många bär med sig starka normer om heder och kvinnans underordning.

Liberala politiker försökte tidigt lyfta problem kring integrationspolitiken utan att vare sig vänstern eller högern då var beredd att lyssna. Tidigare framgångsrik migration gav en falsk trygghetskänsla av att integrationen löser sig av sig själv. Volymerna, utbildningsnivån och skillnaderna i värderingar gjorde dock Sveriges möjligheter att snabbt ta emot många människor helt annorlunda.

Utsatta, segregerade och etnifierade förorter har växt fram. Nu lever 700 000 människor varav 170 000 barn i utsatta områden. Hederskulturen har kopplat ett järngrepp om tusentals tjejer och killar. I etniskt segregerade områden är många av majoritetssamhällets värderingar satta på undantag. Många lever i en självvald isolering från ett Sverige man känner främlingskap inför. Att brottsligheten är större bland andra generationens invandrare än första visar på bredden av integrationsmisslyckandet.

Allt detta hämtar sin styrka ur samma politiska misslyckande: en historiskt hög invandring under historiskt kort tid samtidigt som integrationen inte fungerat. Resultatet är att liberala värderingar – och svensk lagstiftning – på många håll i samhället trängs tillbaka.

DET OFFENTLIGA SAMTALET FUNGERAR INTE

En levande demokrati handlar inte bara om de formella mekanismerna i form av lagar och institutioner. Det behövs ett samhällsklimat där du och jag känner ansvar för att vara med och påverka, och där åsikter bryts mot varandra i ett samtal där argumentens kraft får prövas.

För att det goda samtalet ska bli möjligt behövs flera saker. Det krävs mötesplatser – bildligt eller bokstavigt. Det krävs en förståelse för att motståndaren är en lika legitim samhällsmedborgare som man själv: auktoritära ledare pekar ut oppositionen som folkfiender, demokratiska ledare gör det inte. Och det krävs också en smula ansträngning, som att granska påståenden för att skilja fakta från påhitt. Demokrati är inte alltid lätt.

När färre läser, eller ens klarar att läsa långa texter, påverkas det demokratiska samtalet. Mötesplatserna påverkas även av att informationsflödet har revolutionerats. Lite förenklat har vi gått från ett samhälle med hundra dagstidningar och två tv-kanaler till ett samhälle med noll papperstidningar och tio miljoner kanaler, en per person, i form av separata flöden. Där skolan tidigare kunde lägga en gemensam grund har dagens skola inte kunnat möta beroendeskapande sociala medier. Förut bestämde tvåhundra redaktionschefer vilka nyheter som nådde oss, på sociala medier styrs det i stället av fem kinesiska regimföretag eller amerikanska nätjättar.

De korta mediecyklerna krymper tiden för eftertanke. Hot och hat riktas mot dem som engagerar sig i samhällsfrågor, med följden att många inte orkar engagera sig i demokratin. Och stora delar av Sverige hamnar i skuggan när redaktionerna helt bommar igen.

I den digitala miljön finns oändliga möjligheter att finna nya perspektiv, men algoritmerna lyfter fram det som väcker starka reaktioner och påverkar tonen i det offentliga samtalet i konfrontativ riktning. De politiska krafter som lever på att skärpa polariseringen mellan olika grupper använder detta högst medvetet, med följd att ett fördärvat samtalsklimat skadas än mer.

Det finns en risk att demokratiska framsteg tas för givna. Många får lära sig i skolan om rösträttsrörelsen och om att Sverige har varit en demokrati i ungefär hundra år. Det är inte lika självklart att argumenten för demokrati hålls levande. Demokratins motståndare är skickliga på att måla upp en bild av auktoritära styren som handlingskraftiga medan demokratier beskrivs som vecka och splittrade. Även om stödet för demokratin förblir starkt i Sverige är det ett orostecken att en av fem unga tar helt eller delvis avstånd från tanken att demokratin alltid är det bästa systemet, eller känner sig osäkra på vad de tycker.

På samma sätt är det lätt att ta jämställdhetens landvinningar för givna. På senare tid har ungdomars, även tjevers, intresse för jämställdhetsfrågor sjunkit kraftigt samtidigt som det ses som en självklarhet att kvinnor och män ändå ska ha lika möjligheter.

SJUKVÅRD, OMSORG OCH SKYDDSNÄT

Starka välfärdstjänster och sociala skyddsnät behöver finnas till för alla när de verkligen behövs i livets olika skeden – när småbarnsföräldrar ska få tillvaron att gå ihop, när sjukdomen eller funktionsnedsättningen finns där eller när krafterna avtar med ålderns rätt. Rätt utformade ställer välfärdstjänsterna upp tydliga förväntningar på att man tar ansvar för sin egen tillvaro samtidigt som de ger trygghet och en möjlighet att komma tillbaka om man till exempel blivit sjuk eller arbetslös.

Åtminstone i teorin. Och ett tydligt exempel på att välfärdstjänsterna haltar är sjukvården.

Trots hög medicinsk kvalitet lider sjukvården av kroniskt låg tillgänglighet. Att få träffa en läkare är svårt, och många saknar en fast läkarkontakt de vet namnet på. Patienter kan få tvingas vänta i månader, i vissa fall över ett år, för att få specialistvård eller operationer, och många människor som lider av psykisk ohälsa får inte den vård de behöver. Den redan ansträngda vården kommer i framtiden behöva hantera att vi lever allt längre och en ung generation med högre grad av psykisk ohälsa. Det finns geografiska skillnader i tillgången till sjukvård som är oförsvarliga.

Äldreomsorgen står inför liknande utmaningar. Redan i dag vittnar de som behöver äldreomsorg eller själva arbetar i den om hur tiden inte räcker till. Äldre som behöver hemtjänst får ofta möta många nya personer i sitt eget hem, med de följder det får för känslan av trygghet och stabilitet i vardagen. I framtiden kommer antalet mor- och farmödrar att bli fler än barnbarnen. Då måste det finnas en trygg omsorg.

De största utmaningarna finns utanför de större städerna. Personalbrist och strukturproblem gör att många som bor på landsbygden eller i mindre samhällen ser välfärdstjänsterna glesas ut och avstånden bli längre.

Vi lever i ett samhälle där alldeles för många inte har förtroende för sjukvården, omsorgen och andra välfärdstjänster. Det beror inte på att folk i allmänhet vägrar betala skatt eller misstror det allmännas roll, utan det beror på att man inte vågar lita på att välfärden fungerar när den verkligen behövs. Välfärdens bristande leveransförmåga bidrar till misstron mot att det allmänna lever upp till sin del av samhällskontraktet.

EN STAT SOM INTE FUNGERAR

De flesta anser att samhället går åt fel håll. Förtroendet för politiker minskar. Det är inte helt överraskande när så mycket av det offentliga brister i så mycket av sitt grundläggande åtagande.

Arbetsförmedlingen förmedlar få jobb. Polisen kämpar med att öka sin lokala närvaro. Skolor präglas av stök och dålig studiero. Vården saknar vårdplatser. Rälsen och vägarna håller inte. Socialtjänsten kämpar för att klara sitt åtagande. Lagstiftning för att bryta sekretesshinder eller ge verktyg mot brottsbekämpning tar flera år att införa. Vid kriser skyller myndigheter på varandra.

Det allmänna är för svagt för att klara det som bara det offentliga kan utföra. Kreativiteten är dock stor inom myndigheter och förvaltningar när det gäller att föreslå nya åtaganden. Men om det allmänna ska göra allt kommer det inte att orka med något.

Det offentliga ska möjliggöra nya idéer och vårda konkurrensen, men inte lägga sig i när det saknas allmänna intressen att bevaka. Men i dag används det offentliga kraft alldeles för ofta till fel saker.

Politiken och myndigheterna har möjligheter att neka tillstånd och sätta upp hinder för verksamheter. Att möjliggöra skapande är staten desto sämre på. Trots att alla ser behovet av att skynda på klimatomställningen tar tillståndsprocesserna många år för de företag som ska bidra i arbetet. Sverige är rikare och resursstarkare än någonsin, men ändå går det mycket långsammare att skapa ny infrastruktur för att få bort flaskhalsar eller få byggprojekt att göra resan från idé till inflyttning. Allt från vinbaren på torget till den nya solcellsparken möter kraftigt motstånd och hårda kontroller, samtidigt som kriminella tar över vårdcentraler, lycksökare i skolväsendet har kunnat ta ut stora vinster på att sänka kvaliteten och myndigheter inte kan skydda sig från att infiltreras.

En av Sveriges viktigaste guldreserver är förtroendet. Vi litar på våra medmänniskor och förtroendet för myndigheter är, internationellt sett, högt. Men när det offentliga inte klarar av sitt kärnuppdrag och när man inte känner sig säker på att andra i samhället känner lika stort medansvar för det gemensamma som man själv gör, så eroderas detta förtroende.

Liberalerna vill beskriva vår tids samhällsproblem därför att vi drivs av beslutsamheten att göra något åt dem. De kommer inte att lösa sig av sig själva och behöver formuleras rakt på sak, utan omsvep. Det krävs en korrekt bild för att få ett Sverige att tro på.

Fördjupning 2:

Liberalism med markkontakt

1. Ett idéparti som får saker gjorda

Liberaler med ansvar för ett samhälle i förändring. Liberalerna är ett socialliberalt parti som förenas av idéerna och viljan till förändring. I takt med att världen förändras blir utmaningarna nya, men vårt uppdrag är detsamma: att öka varje människas möjligheter att leva ett fritt och självständigt liv. För att lyckas behöver vi finna rätt lösningar på dagens problem och se till att de blir verklighet lika snabbt som samhällsutvecklingen kräver.

Som politiskt parti förverkligas vårt uppdrag i flera steg. Vi ska samla människor runt vår gemensamma liberala ideologi. Bilda opinion för att öka liberala idéers genomslag i samhället och arbeta för en starkt liberal tidsanda. Söka liberala svar på vår samtids stora frågor. Se till att svaren har markkontakt med den verklighet som vi vill förändra. Vinna väljarnas förtroende genom att visa på relevanta lösningar. Och sedan genomföra våra idéer i praktisk handling genom att bygga majoriteter. Steg för steg. Beslut för beslut. I samling för demokratiskt arbete, för ett friare Sverige.

Liberalerna ger resultat. Vi är ingen tankesmedja utan söker väljarnas mandat för att genomföra politisk förändring. I våra bästa stunder har vi med detta för ögonen drivit framgångsrik reformpolitik för dagens problem samtidigt som vi gått före för morgondagens förändringar. Men i våra sämsta stunder har vi glömt bort det och tappat fokus. Inget annat riksdagsparti än Liberalerna har bildats med uppgiften att förbättra samhället på liberal grund. Vår tids utmaningar och frihetshot är enorma och måste mötas med lösningar som fungerar för fria människor i ett starkt samhälle. Om det inte blir liberala idéer som präglar utvecklingen blir följden ett sämre samhälle. Därför behövs Liberalerna.

För att fullfölja vårt uppdrag ska vi alltid se på samhällsföreteelser öppet och utan sidoblickar. Av rädsla för att bli stämplade som det ena eller andra har vi ibland undvikit att ta i vissa frågor. Det har bara lett till att synsätt som inte är liberala fått större utrymme och att problemen förvärrats.

De liberala värden som vårt parti bygger på har stöd hos en stor del av svenska folket. Vårt arbete bygger på uppdraget från de människor som ger oss sitt stöd, som medlemmar och som väljare. Vi ska bli fler genom att ta fasta på de problem som på riktigt begränsar människors möjligheter, beskriva verkligheten så att fler känner igen sig och lägga fram liberalt grundade förslag som är relevanta. Så bygger vi en starkare, bredare och folkligt förankrad liberalism. Vi vänder oss till alla som vill se resultat på liberal grund – oavsett om det är resultaten eller den bakomliggande ideologin som var och en av oss brinner mest för.

Ett nyfiket parti ger ett stärkt liberalt genomslag. Liberalerna ska utveckla och ge svar på de frågor som medborgarna ställer om de stora samhällsutmaningar Sverige och världen står inför. Vi ska se, beskriva och agera utifrån verkligheten som den är.

Vårt parti ska få saker gjorda. Det kräver nyfikenhet och respekt. Liberaler som är nyfikna på vårt samhälle, vår omvärld och dess problem kommer att kunna formulera bättre idéer. När vårt parti tvärtom hållit fast vid föråldrade svar, till exempel då vi inte medgett att möjligheten till integration hänger ihop med utbildningsnivå och värderingar, har vi själva gjort oss mindre relevanta i våra uppdragsgivares – väljarnas – ögon.

2. Vi är inte likgiltiga inför andras ofrihet

Vår tid kräver att vi väljer sida. Det liberala samhället kan inte stå neutralt inför det som skapar ofrihet. Det är inte bara förtryck som skapar ofrihet i tillvaron, utan också frånvaron av möjligheter. En skenbart neutral låt-gå-mentalitet har lett till ett samhälle där färre människor har möjlighet att utöva riktig handlingsfrihet. Där färre klarar att läsa långa texter. Där tjejer sätts under sina manliga släktingars kontroll. Där barns liv framför skärmen äter upp chanserna att upptäcka den riktiga världen.

En teoretisk värdeneutralitet har i praktiken lett till ofrihet som liberaler inte kan acceptera. Liberalismen handlar om att varje människa ska kunna leva ett liv präglad av frihet och självbestämmande. Att riva hindren för varje människas frihet. I det stora, men framför allt i det lilla. Inte på papperet, utan i vardagen. Detta har varit uppdraget för Sveriges enda liberala parti ända sedan den svenska liberalismen organiserade sig, och i takt med att samhället förändras ska vi uppmärksamma nya hot mot friheten som växer fram.

Ibland har vi varit för rädda för vad andra ska tycka om oss och därför undvikit för Sverige viktiga frågor. Men liberalismen är inte neutral inför omständigheter som hindrar människor från att nå sin fulla potential. Samhället kan inte heller vara det. Oavsett om friheten undergrävs genom öppet förtryck eller socialt, religiöst eller traditionsgrundat förtryck.

Arbetet för jämställdhet visar detta. När liberala feminister på 1900-talet ville riva hinder för kvinnors frihet svarade konservativa krafter att politiken inte ska lägga sig i vad folk gör i sina hem. Men i praktiken innebar politikens passivitet att den inte var värdeneutral utan tvärtom upprätthöll det som hindrade kvinnor från att kombinera jobb och föräldraskap, göra karriär på lika villkor eller ens bestämma över det allra mest privata – den egna kroppen och sexualiteten.

Liberaler såg tidigt att det inte räckte med de formella rättigheterna för att röja undan hinder för frihet på riktigt. Det räckte inte heller att bara ingripa mot de mest allvarliga formerna av kvinnohat – våld och sexuella kränkningar. När unkna värderingar hindrade kvinnor från att bli chefer, fritt välja när och om de ville bli föräldrar eller klä sig som de ville så behövde politiken stå upp för vissa värderingar – ända in i vardagen, på jobbet och även i hemmet. Det privata behövde bli politiskt.

På samma sätt är det med alla värden som vi ser som grundläggande i dagens Sverige: jämställdhet, religionsfrihet, respekt för minoriteter, lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer och så vidare. Det var inte så länge sedan helt andra värden präglade vårt land.

Utvecklingen kan gå åt motsatt håll. De krafter som motarbetar dessa grundläggande värden vill rulla tillbaka framstegen i hela samhället eller åtminstone se till att vissa människor – vare sig det är minoriteter i samhället eller kvinnor och flickor från den egna gruppen – stängs ute från de rättigheter och möjligheter som alla andra har tillgång till. Ett hårdnande klimat internationellt, till exempel det ökande misstänkliggörandet av transpersoner, får återverkningar också i Sverige. Därför måste det konsekventa arbetet mot alla former av hederstänkande, separatism, religiös extremism, rasism, hbtqi-fobi, kvinnoförtryck och destruktiva mansnormer fortsätta.

Det är ett hot. Andra hot är självgodhet, konflikträdsla och likgiltighet. Självgodhet, därför att det är så lätt att luta sig tillbaka och tro att framstegen är vunna en gång för alla. Konflikträdsla, därför att det känns jobbigt att konfrontera den som kränker, hånar eller förminskar. Likgiltighet, därför att man invagar sig själv i tron att det inte spelar så stor roll. Men den som själv upplevt ofriheten vet frihetens värde. Att säga att samhället ska vara neutralt inför den ofrihet som skapas av fördomar, kvinnoförtryck eller en misslyckad integration är bara ett annat ord för likgiltighet.

Vår tro på varje människas potential har sin motsvarighet i medkänslan med varje människas livsöde. Därför kan vi aldrig tolerera de orättvisor som en så kallad värdeneutral stat accepterar.

En liberal stat som försvarar människors frihet. Liberalerna står för ett samhälle som väljer sida. Inte står ”neutral” eller likgiltig inför ofrihet. Vår uppgift är att skapa frihet och möjligheter för alla människor i vardagen – oavsett bakgrund.

3. Det finns många olika liberala redskap

Ett liberalt parti som tagit strid för både socialförsäkringar och skattesänkningar. Liberalerna och dess föregångare har visat på relevanta svar på varje tids stora frågor. Vilka verktyg som används beror på problemet, men uppdraget är ett och samma: att öka den enskilda människans frihet, handlingsförmåga och trygghet.

Därför har vi en nyanserad blick på vilka verktyg som behövs. Ofta ligger lösningen i att politiken ska hålla sig borta, till exempel genom ett starkt skydd för individens åsiktsfrihet, religionsfrihet och äganderätt eller genom att hålla nere byråkratin och gallra bort onödiga regler. Men ibland behöver politiken i stället ta ett kliv framåt, till exempel skapa regelverk för sund konkurrens eller skyddsnät för den enskildes möjligheter i livet.

Vi får ibland frågan hur det ena eller andra kan vara liberalt. Det är bara att titta på vår historia för att se hur liberaler använt olika politiska verktyg för att lösa samhällsproblem. Den röda tråden är inte tillvägagångssätten, utan resultaten för varje människas frihet och möjligheter. Vår frihetsrörelse har sänkt inkomstskatten så att det lönar sig att arbeta, avreglerat så att företagsamheten kan blomstra och begränsat det offentligas makt genom grundlagsskydd för individens fri- och rättigheter, samtidigt som vi inte har tvekat att införa ambitiösa

socialförsäkringar för att ge trygghet i livets alla skiften, öka statens makt genom skolplikt så att alla barn ska garanteras rätt till kunskaper eller införa förbud och regler för att hindra att miljön förstörs.

Vi liberaler kommer helt enkelt ifrån en tradition av relevans, värderingsgrundade idéer och sakpolitiskt genomslag. Och det är i denna tradition som vårt parti på punkt efter punkt har vågat gå före, som när den liberala partiledaren under 1970-talets oljekris tidigt föreslog offentliga åtgärder för energibesparing, eller när det liberala partiet kring millennieskiftet var först ut med att ta ställning för ett svenskt medlemskap i Nato och kunskaper i svenska språket för att få medborgarskap trots att båda dessa ståndpunkter på den tiden var mycket kontroversiella.

Med friheten som svar på varje tids frågor. Liberalerna har genom historien klarat av att ställa sig på frihetens sida. Vi har inte låtit vänsterns eller högerens ideologiska låsningar till mer eller mindre stat stå i vägen, och vi har inte heller bundits upp av snäva intressegrupper. När vi haft fokus på vår huvuduppgift har vi hanterat den liberala verktygslådan med självförtroende. Och just så måste vi fortsätta. Vissa samhällsproblem möts bäst med mer gemensamt fattade beslut, i andra fall gäller det motsatta. Arbetet för sänkta skatter och visionen om en årslön på banken är inte mer eller mindre liberalt än arbetet för en trygg allmän pension och förbättrad skolgång. Vår ledstjärna är alltid den enskilda människans frihet och möjligheter.

Liberaler står utan skygglappar i sökandet efter vägar framåt. För att leverera relevanta svar på vår tids stora frågor ska vi liberaler för varje fråga använda det reformredskap som är mest effektivt. Det vore enögt att mena att svaret på alla problem är att minska, eller öka, det allmännas roll. Då utkämpar man gamla strider. Varje problem och varje tid kräver sina val av verktyg, utan ängslan.

4. För starka människor krävs ett starkt samhälle

Under många decennier såg liberaler det som sitt främsta mål att rulla tillbaka staten. Det var en reaktion på socialdemokratins halvsekelånga maktinnehav, då det allmännas inflytande ökade över näringslivets villkor och en offentlig sektor byggdes upp som visserligen tillhandahöll välfärdstjänster, men förnekade den enskilda människan handlingsutrymme. Känslan av maktlöshet blev en viktig drivkraft för de omfattande liberaliseringar som skett från 1980-talet och framåt. Liberalernas uppdrag blev att rulla tillbaka den socialdemokratiska staten. Vi har kommit långt.

Sedan 1970-talet har borgerliga och socialdemokrater växlat vid makten. Mer har lagts i dina händer att bestämma. Du kan välja din läkare, handla på söndagar och titta på vilka medier du vill. Välfärdstjänsterna har byggts ut samtidigt som skattetrycket är det lägsta sedan 1975. I dag har vi i stället nya hot mot friheten. Gängkriminaliteten och utanförskapet, en avreglerad skola som inte levererar, en eftersatt infrastruktur, ett pyrande klimathot och ett allvarligt säkerhetshot. Sverige har löst många av sina gamla problem – men få av sina nya.

I en värld där nya mörka moln hopar sig blir den organiserade liberalismens uppdrag annorlunda jämfört med perioder när det varit lättare att se optimistiskt på världsutvecklingen. Om politiken inte agerar tillräckligt kraftfullt för att lösa problem som en följd av det som händer i världen och i Sverige leder det till att oron och misstron växer.

Detta synliggör att socialliberaler i varje tid måste balansera mellan två faror. Den enskildes möjligheter i livet kan hotas när det offentliga är för stort och lägger sig i saker som det inte har att göra med – men också när det offentliga är alltför svagt för att klara det som ingen annan kan sköta.

I dag håller vi på att få det sämsta av båda världar: det offentliga misslyckas med sina kärnuppgifter samtidigt som det offentliga åtagandet broderas ut till nya områden där det gör marginell skillnad eller till och med är kontraproduktivt. Samhällsbärare som vill göra rätt för sig när de driver företag, bygger nytt eller sköter sina marker hamnar ofta i en labyrinth av offentlig byråkrati. Det har skett en enorm expansion av dokumentationskrav där välfärdens och förvaltningens medarbetare ska dokumentera varje steg i sitt arbete för att ha ryggen fri vid inspektioner, i stället för att lägga tid på det egentliga uppdrag medborgarna betalar för.

Staten måste kliva fram. Vi liberaler ska finnas för de människor som efterfrågar handlingskraft och förändring. För att möta de problem som finns idag krävs en handlingskraftig stat som mäktar med sina kärnuppgifter. En decentraliserad, splittrad förvaltningsmodell och naivitet inför vår tids samhällsproblem har lett till att det offentliga inte har tillräckligt med kraft för att klara av sina grundläggande uppgifter – och i förlängningen öka människors frihet. Det allmänna måste göra livet enklare för den som bidrar, skapar och tänker nytt – och samtidigt svårare för den som förstör.

